

حقوق تجارت

جلسه اول

بسمه تعالی

شاخه های علم حقوق:

الف) حقوق عمومی که هدف آن تأمین منافع عمومی جامعه است دارای دو عنوان اصلی است:

- ۱- حقوق اساسی: قوای سه گانه (قوه قضائیه- قوه مجریه- قوه مقننه)، وظایف و اختیارات آنها- قانون اساسی و آزادیهای فردی
- ۲- حقوق اداری: سازمانها، ادارات، ارگانها، نهادهای دولتی
- ۳- حقوق جزا: جرائم و مجازات ها
- ۴- حقوق کار: روابط بین کارگر و کارفرما و حل اختلاف روابط کارگری و کارفرمایی
- ۵- حقوق مالیه عمومی: بودجه و وضع عوارض و مالیات ها
- ۶- آیین دادرسی مدنی: تشکیلات قضایی و نحوه رسیدگی به اختلافات مردم در امور مدنی
- ۷- آیین دادرسی کیفری: تشکیلات قضایی و نحوه رسیدگی به اختلافات مردم در امور کیفری

ب) حقوق خصوصی: که هدف آن تأمین منافع شخصی افراد است:

- ۱- حقوق مدنی: اشخاص و محجورین- اموال و مالکیت- قراردادها- مسئولیت مدنی- حقوق خانواده- ارث و وصیت

۲- حقوق تجارت:

- ۱- تاجر و عملیات تجاری
- ۲- شرکت های تجاری (شرکت های سهامی عام و خاص- شرکت های تضامنی- شرکت های نسبی- شرکت های با مسئولیت محدود- شرکت های تعاونی- شرکت های مختلط سهامی و غیرسهامی)
- ۳- اسناد تجاری (برات-سفته-چک)

۴- ورشکستگی

حقوق تجارت جلسه اول

ویژگی های حقوق تجارت:

- ۱- **محاكم تجارتي:** در حال حاضر دادگاه های ویژه برای رسیدگی به دعاوی تجاری وجود ندارد، اما در عمل اینگونه دعاوی پیچیده این حوزه به شعب خاصی ارجاع می شود.
- ۲- **مسئولیت تضامنی:** برای مثال اگر مسئولیت شرکاء شرکت تضامنی باشد، شخص طلبکار می تواند به هر کدام از شرکاء به میزان کل طلبش مراجعه کند. البته این حق برای طلبکار زمانی ایجاد می شود که شرکت منحل شده و امور آن تصفیه شده باشد و شرکت توانایی پرداخت نداشته باشد.
- در حقوق اصل بر مسئولیت نسبی است و مسئولیت تضامنی استثناء است، که یا به موجب قانون و یا قرارداد ایجاد می شود (ماده ۴۰۴ قانون تجارت). در حقوق تجارت در زمینه اسناد تجاری و هم چنین شرکت ها و در بسیاری از موارد مسئولیت تضامنی وجود دارد.
- ۳- **سرعت:** در معاملات تجاری سرعت حکمفرماست، به دلیل تأثیر زیادی که تجارت بر اقتصاد دارد، دنیای پرسرعتی است و قانون تجارت نیز نیاز به تحرک و پویایی بیشتری دارد.
- ۴- **اصل آزادی دلیل:** با توجه به دنیای پرسرعت حقوق تجارت، دعاوی نیز باید سریع و بدون تشریفات مورد رسیدگی قرار گیرند. در حقوق ایران اصل آزادی دلیل در مواد قانون تجارت وجود ندارد، اما در آیین دادرسی مدنی ماده ای تحت عنوان این که در صورت عدم وجود دلیل می توان از سوگند استفاده کرد آمده است (ماده ۲۷۱ قانون آیین دادرسی مدنی). هم چنین سندیت دفاتر تجاری تاجر که مفصلاً در مورد آن بحث خواهیم کرد موید همین مطلب است.
- ۵- **اعتبار:** یک تاجر از فرد عادی دارای اعتبار بیشتری است و اعطای تسهیلات به یک تاجر ساده تر است. هم چنین مسئولیت تضامنی در حقوق تجارت از عوامل تضمین کننده اعتبار تاجر است.
- ۶- **امنیت:** حقوق تجارت در اعمال تجاری ایجاد امنیت می کند. مثل ثبت معاملات در دفاتر تاجر و هم چنین اعلام ورشکستگی تاجر در صورتی که توان تأدیه بدهی هایش را ندارد.

حقوق تجارت جلسه اول

منابع حقوق تجارت:

۱- قانون تجارت:

قانون تجارت در سال ۱۳۱۱ تصویب شده است و مشتمل بر ۶۰۰ ماده است.

این قانون دارای اصلاحیه ای در قسمت شرکت های سهامی است که در سال ۱۳۴۷ تصویب شده است و در این بخش جایگزین مواد مرتبط به شرکت های سهامی (مواد ۲۱ تا ۹۳) شده و مشتمل بر ۳۰۰ ماده است که به آن لایحه شرکت های سهامی گفته می شود.

البته قوانین دیگری نیز در این حوزه وجود دارد مانند:

- ۱- قانون ثبت شرکت ها مصوب ۱۳۱۰
- ۲- قانون ثبت علائم، اختراعات و طرح های صنعتی مصوب ۱۳۸۶
- ۳- قانون عملیات بانکی بدون ربا مصوب ۱۳۶۲
- ۴- قانون بازار بورس و اوراق بهادار مصوب ۱۳۸۴
- ۵- قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱

و ....

۲- عرف و عادت:

در بعضی از موارد قانون به عرف ارجاع داده است مانند مواد ۳۴۹ و ۳۵۱ قانون تجارت منظور از عرف رفتاری است که عموم افراد جامعه آن را انجام می دهند و اعتقاد به الزام آور بودن آن دارند.

عرف و عادت از منابع علم حقوق محسوب می شود.

حقوق تجارت جلسه اول

انواع عرف: عرف بر دو نوع است: ۱- عرف عام: که در مورد یک جامعه تحقق پیدا می کند.
۲- عرف خاص: در یک حرفه خاص یا در یک منطقه جغرافیایی خاص تحقق پیدا می کند.

عناصر عرف: ۱- عنصر مادی: عمل به آن توسط عموم مردم ۲- عنصر معنوی: اعتقاد به الزام آور بودن آن

۳- رویه قضایی:

رای یک شعبه برای شعب دیگر و حتی برای قاضی صادرکننده رای الزام آور نیست، اما از نظر عوامل روانی و به دلیل ضرورت اجتناب از ناهماهنگی در صدور آرای مشابه موثر است.
آرای وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور در حکم قانون بوده و لازم الاتباع است.

۴- دکترین:

نظرات و عقاید دانشمندان و علمای حقوق

تاجر و اعمال تجاری تعریف تاجر:

ماده ۱ قانون تجارت: طبق این ماده تاجر شخصی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار دهد. تاجر ممکن است شخص حقیقی یا شخص حقوقی باشد. برای آن که شخص تاجر تلقی گردد، الزامی نیست که اسم او در دفتر ثبت تجاری ثبت شده باشد و همچنین الزامی برای اشخاص تاجر به داشتن کارت بازرگانی نیست؛ همین که شغل معمولی یک شخص اعمال تجاری باشد، تاجر تلقی میشود. منظور از شغل معمولی آن است که محل اصلی درآمد شخص، اعمال تجاری باشد. بنابراین اگر شخصی در مشاغل متعدد شاغل باشد

حقوق تجارت

جلسه اول

که برخی از آنها تجاری و برخی دیگر غیر تجاری باشد، در صورتی این فرد تاجر محسوب میشود که محل اصلی درآمد او از اعمال تجاری باشد.

تاجر نباید در تجارت مباشرت داشته باشد، اگر اجیر و کارمند هم بگیرد تاجر محسوب می شود.

معیار تشخیص تاجر:

۱- **معیار شخصی:** طبق این معیار، شخصی تاجر است که اسم او در دفتر ثبت تجاری ثبت شده باشد. بر اساس این معیار، این معیار، در مرحله اول تاجر تعریف میشود و در مرحله بعد به برررسی معاملات و به عنوان اعمال تجاری پذیرفته میشود. به عبارت دیگر طبق این معیار، اعمال تجاری، اعمالی تلقی میشود که تاجر اقدام به آن اعمال مینماید. بر اساس این معیار تاجر اصل و عمل تجاری فرع محسوب می شود. عمل تجاری از پیش مشخص نمی شود و وقتی توسط تاجر انجام شود، دارای وصف تجاری می شود. در این مفهوم غیر تاجر نمی تواند عمل تجاری انجام دهد.

۲- **معیار نوعی:** طبق این معیار، شخصی تاجر شناخته میشود که اعمال تجاری انجام میدهد، بر اساس این معیار، در مرحله اول اعمال تجاری شناسایی میشود و در مرحله بعد، هر شخصی که اعمال تجاری انجام دهد، به عنوان تاجر شناخته میشود، بر اساس این معیار؛ اعمال تجاری اصل و افراد فرع بر موضوع هستند. در مفهوم موضوعی اگر کسی انجام اعمال تجاری را شغل خود قرار دهد تاجر و افرادی که آن را گاهی انجام می دهند، تاجر محسوب نمی شوند. در این مفهوم اشخاص غیر تاجر می توانند عمل تجاری انجام دهند.

آدرس ایمیل: dr.rima.amiraghdam@gmail.com